

بار اول و دوم نیست که گلایه می کنند؛ گلایه از ندیدن ها، نشنیدن ها و پشت گوش انداختن ها. با همه تلاشی که متولیان اداره آموزش و پرورش استثنایی برای رفع مشکلات دانش آموزان مشغول به تحصیل در مدارس ویژه می کنند، هنوز خیلی از والدین این دانش آموزان ادعا می کنند آنچه در حوزه مناسب سازی و حتی ارائه خدمات بهداشتی و ورزشی به معلولان انجام شده است، کافی نیست و مشکلات پیش روی این گروه، فراتر از این حرف هاست. برخی از آن ها هم به خاطر زیاد بودن مشکلات ترجیح می دهند قید تحصیل فرزندشان را بزنند، با این استدلال که درمان فرزندشان و جفت وجور کردن هزینه آن، مقدم بر همه چیز است. معلولیت یا ناتوانی بخشی از جمعیت، یکی از پدیده های پیدا و پنهان جامعه است؛ پیدا از آن نظر که شمار افراد دارای معلولیت، زیاد و در حال افزایش است و پنهان از آن نظر که این مسئله به صورت مؤثر، مورد توجه جریان اصلی جامعه و سیاست گذاران نبوده است. همین موضوع هم سبب شده است معلولان از تبعیض هایی که میان آن ها و شهروندان عادی وجود دارد، گله مند باشند. بازگشایی مدارس بهانه ای شد تا پیگیر قانون عدالت آموزشی در مدارس خاص باشیم، آن هم در حالی که والدین دانش آموزان استثنایی ادعا می کنند این عدالت برقرار نیست و آن ها را در بسیاری از حوزه هادر تنگنای قرار می دهد.

مشکلات عام دانش آموزان خاص

گزارشی درباره چالش های تحصیل دانش آموزان استثنایی؛ از هزینه های حمل و نقل تا کمبود نیروی انسانی

عکس: مصطفی اشوری

قانون های کاغذی

در تعریف قانون، عدالت آموزشی به مفهومی ایجاد بسترهای لازم و کافی برای دسترسی تمام دانش آموزان است اما احساس می شود دانش آموزان مدارس استثنایی، نیازمند حمایت های خاص تری هستند. والدین آن ها می گویند قانون کاغذی، دواي درد مشکلاتشان نیست، بلکه قانون گذاران باید تلاش کنند این قوانین را به مرحله اجرا در بیاورند.

برای تهیه این گزارش با افراد زیادی هم کلام شدیم؛ مادرانی که فرزندشان، کم توان ذهنی است و آن قدر دغدغه او را دارند که نمی توانند مثل یک دانش آموز عادی، تنها در مدرسه رهپیش کنند و به منزل برگردند. ازسوی دیگر فضای مدرسه این اجازه را به آن ها نمی دهد که کنار فرزندشان بمانند، یا پدران و مادرانی که مدرسه از منزل و محل سکونتشان دور است اما نه خودشان امکان رساندن فرزندشان را به مدرسه دارند، نه بضاعت

با همه این تفاسیل همیشه افراد دغدغه مندی هستند که عشق به خدمت کردن دارند، آن هم بدون هیچ چشم داشتی. فرشته ولی زاده که ۳۳ سال در حوزه آموزش دانش آموزان استثنایی فعالیت کرده و عشق و علاقه به این گروه، بعد از دوران یازنشدگی هم، او را رها نکرده است، خیلی کوتاه می گوید: پس از ۳۳ سال خدمت در زمینه آموزش دانش آموزان استثنایی، خیریه ای ویژه، برای خدمت رسانی به این گروه راه اندازی کردم و با همراهی دیگر نیکوکاران سعی می کنیم درکنار حل مشکلات، به توانمندسازی آن ها هم کمک کنیم.

او روایتش را این طور ادامه می دهد: سیزده سال از دوران خدمت را در بخش اداری آموزش و پرورش استثنایی بودم و دیگری سال ها را توفیق معلمی و مدیری مدرسه این دانش آموزان را داشتم.

خانم ولی زاده می گوید: دانش آموزان استثنایی شامل گروه های مختلفی می شوند. اگر بخواهیم تقسیم بندی مشخص تری داشته باشیم، می توانیم آن ها را در هفت دسته جای دهیم که عبارت است از دانش آموزان عقب مانده ذهنی، ناشنوایان، نابینایان، کم بینایان، دانش آموزانی که اوتیسم دارند، دانش آموزانی که مشکل جسمی و حرکتی دارند و دانش آموزان چند معلولیتی که هر کدام با توجه به گروهی که در آن قرار دارند، مشکلات خاص خود را دارند و به نظر می رسد اصلی ترین مشکل آن ها، کمبود فضای آموزشی و سرویس حمل و نقل برای رفت و برگشتشان باشد، اما بعد از آن هم درحالی که بیشتر این بچه ها دارو مصرف می کنند و تا زمانی که به مدرسه می رسند، کلی انرژی از دست داده اند. خانم ولی زاده صحبت هایش را این طور پی می گیرد: تا جایی که من اطلاع دارم، سرویس های دانش آموزی پیش تر رایگان بود اما بعد از تجمیع آموزش و پرورش استثنایی با آموزش و پرورش کل، بودجه

بهبود نسبی شرایط

موسی عصمتی، آموزگار و روشنفردی است که در زمینه شعر و ادبیات، دستی بر آتش دارد و در همین زمینه هم به دانش آموزان استثنایی تدریس می کند و صحبت هایش را بر پیشرفت ها و بهبود ها در زمینه تحصیل این دانش آموزان متمرکز می کند. او که سختی ها و فرازونشیب دوران تحصیل را پشت سر گذاشته است، می گوید: در مقایسه با زمانی که خودم محصل بودم، شرایط تغییر کرده و بهتر شده است. آقای عصمتی وضعیت فعلی را با حدود ۲۳ سال پیش که خودش به عنوان معلم وارد مدارس آموزش و پرورش استثنایی و مشغول خدمت شده بود، مقایسه می کند و معتقد است که امکانات خیلی به روز و بهتر شده است.

آموزگار شهرمان، صحبت هایش را این طور ادامه می دهد: شاید با این تعریف کوتاه از شرایط آن زمان، بیشتر با مشکلات آن دوره آشنا شوید. آن زمان، کتاب های درسی ما تک تک باید تبدیل به نوار کاست می شد که کار سخت و دشواری بود و حجم زیادی از فضای زندگی ما را نوارها اشغال می کرد اما حالا با پیشرفت فناوری، این مشکل حل شده است.

علی شریفی، مدیر مدرسه استثنایی و پیش دبستانی لیلۀ القدر، نیز درباره همین موضوع می گوید: در این مدرسه، بچه های پیش دبستانی و کم توان ذهنی، مشغول تحصیل هستند که شرایط ویژه و خاصی دارند. اگر بخواهیم در این باره موضوعی را مطرح کنیم، مهم ترین مسئله، کمبود پرستار در این مدارس است. او ادامه می دهد: ببینید معلم ها کار پرستاری را انجام نمی دهند و این درحالی است که دانش آموزان

پیش دبستانی استثنایی نیاز به مراقبت دارند و والدین مجبورند آن ها را همراهی کنند. مدرسه باید فضای بزرگی برای حضور آن ها داشته باشد و ما این فضا را نداریم. شریفی هم دغدغه رفت و آمد و نبود سرویس برای دانش آموزان استثنایی را مشکل مهمی می داند و می گوید: بیشتر خانواده ها که کم بضاعت هستند؛ به نظر سرویس از اولویت هایی است که باید برای همه مدارس که شرایطش را دارند، مدنظر قرار بگیرد.

درحالی که برخی از آن ها حتی زبان اشاره را بلد نیستند و نمی توانند با مخاطبان خود ارتباط بگیرند. طوسی می گوید: انتظار می رود کمیته ای در مجلس با حضور نمایندگان از گروه های مختلف تشکیل شود. به عنوان مثال ناشنوایان کم بینا و معلولان، نماینده ای دیگر مختص خودشان داشته باشند، نابیناها همین طور و... این کمیته می تواند طرح های مناسب این بخش از جامعه را برای بررسی به کمیسیون معلولان مجلس ارائه بدهد. به نظر می رسد مجلس هم برای این مسائل، مناسب سازی نشده است. قانون کاغذی دواي درد معلولان نیست؛ به خصوص در حوزه حساس آموزش و پرورش، درحالی که یکی از شرایط نامزد های نمایندگی مجلس این است که معلولیت

نهضت توان افزایی

همچنین جواد روحانی، رئیس اداره آموزش و پرورش استثنایی استان خراسان رضوی، با اشاره به هدفی که در این مدارس دنبال می کنند، می گوید: همه تلاش ما، در راستای برپایی نهضت توان افزایی در هفت گروهی است که به نام دانش آموزان استثنایی شناخته شده اند و شامل کم توانان ذهنی، کم شنوایان و ناشنوایان، دانش آموزان نابینا و کم بینا، دانش آموزانی با مشکلات جسمی و حرکتی، دانش آموزان اوتیسم و دانش آموزان چند معلولیتی هستند. درکنار این ها گروهی هستند که در مدارس عادی تحصیل می کنند اما در یادگیری مشکل دارند و ما آن ها را هم حمایت می کنیم.

او با بیان اینکه ۲۶۰ مدرسه و فضای آموزشی در خراسان رضوی ویژه این دانش آموزان فعال است، می گوید: بیش از ۹ هزار دانش آموز، درحال تحصیل در این مجموعه ها هستند. بیشترین جمعیت دانش آموزان استثنایی مربوط به خراسان رضوی است که تعداد آن ها از دانش آموزان استان های تهران و اصفهان بیشتر است و با این حال می توان ادعا کرد ۱۰ درصد از دانش آموزان استثنایی کشور در خراسان رضوی هستند.

روحانی اظهار می کند: علاوه بر خدماتی که در مدارس استثنایی داده می شود، برای کودکان نیز از زمانی که معلولیت آن ها تشخیص داده می شود، موضوع مداخله گری انجام می شود. همچنین به محض اینکه دانش آموزان با توجه به معلولیتی که دارند در مدارس خاص پذیرش شدند، ما تلاش می کنیم تسهیلاتی را فراهم کنیم تا تحصیلشان راحت باشد.

رئیس اداره آموزش و پرورش استثنایی استان یادآوری می کند: با توجه به معلولیت هایی که به آن اشاره کردم، در مشهد مدارس دانش آموزان در حوزه شنوایی را داریم که برخی هایشان کم شنوا هستند و تعدادی هم از سبک استفاده می کنند و علاوه بر این، برای دانش آموزان آسیب دیده بینایی و دانش آموزان کم توان ذهنی و جسمی، حرکتی و چند معلولیتی هم در مقاطع مختلف، امکان تحصیل را مهیا کرده ایم. شاید این توضیح هم بی ربط نباشد که اعلام کنم در روستاهایی که بیشتر از سه دانش آموز توان یاب داشته باشند، برای آن ها کلاس برگزار می کنیم و تلاش کرده ایم عدالت آموزشی را برای دانش آموزان خاص برقرار کنیم.

با این حال روحانی نیز کمبود نیروی انسانی در حوزه توان بخشی را به عنوان یکی از چالش ها قبول دارد و می گوید: برخی مدارس به لحاظ فضای فیزیکی برای رفت و آمد ساده به ویژه رفت و آمد توان یابان جسمی و حرکتی، باید مناسب سازی شوند. او هم بر این باور است که والدین دانش آموزان فرزندشان به مدرسه را داشته باشند و امیدوار است این چالش ها هم به زودی برطرف شود. با وجودی که رئیس اداره آموزش و پرورش استثنایی استان خراسان رضوی از تلاش ها برای کم شدن دغدغه خانواده هایی می گوید که فرزندان ها معلول و توان یاب هستند، به نظر می رسد مشکلات این گروه از دانش آموزان فراتر از این حرف هاست.

جای خالی پرستار در پیش دبستانی ها

پیش دبستانی استثنایی نیاز به مراقبت دارند و والدین مجبورند آن ها را همراهی کنند. مدرسه باید فضای بزرگی برای حضور آن ها داشته باشد و ما این فضا را نداریم. شریفی هم دغدغه رفت و آمد و نبود سرویس برای دانش آموزان استثنایی را مشکل مهمی می داند و می گوید: بیشتر خانواده ها که کم بضاعت هستند؛ به نظر سرویس از اولویت هایی است که باید برای همه مدارس که شرایطش را دارند، مدنظر قرار بگیرد.

چالش ارتباط با ناشنوایان

آموزش استثنایی، بخش مدارس ناشنوا هم دارد و بخش تلخ ماجرا این است که این مدارس از خود ناشنوایان تحصیل کرده که به مشکلات آن ها اشراف دارند، بهره نمی گیرند و کسانی که استخدام می شوند، تسلطی به زبان اشاره ندارند. همین، مسئله مهمی در تدریس به دانش آموزان ناشنواست و این گروه نمی توانند با آن ها ارتباط بگیرند. ایمان طوسی از ناشنوایان تحصیل کرده است که به این موضوع اشاره و بلافاصله اعتراف می کند: در حوزه آموزش به این گروه، تنها یادگیری زبان اشاره کافی نیست و آموزگاران باید میزان درک ناشنوایان را هم تشخیص بدهند و تمام مطالب درسی را ساده سازی کنند تا دانش آموزان راحت بتوانند با آن ها ارتباط بگیرند.

کمبود فضای آموزشی

نیاز به بودجه و اعتبار بیشتر

نیود پرستار در پیش دبستانی ها

کمبود تجهیزات در برخی مدارس

کمبود نیروی انسانی در حوزه توان بخشی

نیاز به مناسب سازی برخی مدارس

استفاده گرافی

Infographic

سرفصل

مهم ترین

مشکلات

دانش آموزان

استثنایی